

Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти

Кафедра спеціальної освіти та соціальної роботи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан

факультету педагогічної освіти

 доц. Герцюк Д.Д.

“30” серпня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Основи психологічної діагностики»

Галузь знань 01 – Освіта / Педагогіка

Спеціальність 016 - «Спеціальна освіта»

Освітній рівень – перший (бакалаврський)

Львів - 2019

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи психологічної діагностики» для студентів денної форми навчання за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» (бакалавр), галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка «30» серпня, 2019 року. – 22 с.

Розробник: Сайко Х.Я., доцент кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи факультету педагогічної освіти, к.психол.н.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи

Протокол № 1 від „30” серпня 2019 року

Завідувач кафедри _____

(підпис)

(Островська К.О.)
(прізвище та ініціали)

Львів 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітньо кваліфікаційний рівень	Характер навчальної дисципліни денна форма навчання
Кількість кредитів 5	Галузь знань 01 Освіта	Нормативна
Модулів 3	Спеціальність 016	Рік підготовки
Змістових модулів 3	<u>Спеціальна освіта</u>	3-й
Самостійна робота		Семестр
Загальна кількість годин - 150		5-й
Усього годин для денної форми навчання - 150 Самостійної роботи студентів - 86	Освітньо-кваліфікаційний рівень <u>бакалавр</u>	Лекції
		16 год
		Практичні
		48 год
		Самостійна робота
		86 год
		Вид контролю - залік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до навчальної програми курсу «ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ»

Навчальна програма курсу «Основи психологічної діагностики» розроблена з урахуванням вимог щодо удосконалення підготовки спеціальних психологів та , які повинні вміти здійснювати психодіагностичну роботу в усіх сферах їх практичної діяльності.

Мета курсу: забезпечення майбутніх педагогів та спеціальних психологів теоретичними знаннями з основ психодіагностики та озброєння умінням застосовувати на практиці психодіагностичний інструментарій, використовуючи загальні теоретико-методологічні принципи психодіагностики.

Завдання курсу:

1. Ознайомити слухачів з класифікацією методів та психометричними основами психодіагностики.
2. Проаналізувати специфіку використання тестів, стандартизованих самозвітів та проєктивних методик.
3. Розкрити особливості організації та проведення психодіагностичного обстеження та психокорекції з дітьми

дошкільного віку, а також наукового експериментального психологічного дослідження.

4. Охарактеризувати використання психодіагностичного інструментарію в різних сферах соціальної практики.

5. Виробити у слухачів ряд практичних умінь та навичок; сприяти становленню професійного мислення психолога; активізувати особистісний та творчий потенціал майбутнього фахівця.

Програма є модульною та містить 3 модулі.

В результаті засвоєння модулю студенти повинні **знати:**

теоретико-методологічні принципи та психометричні основи психодіагностики; специфіку використання різних методів психодіагностики; теоретичні основи організації і проведення психодіагностичного обстеження, психокорекції, його основні етапи; використання психодіагностичного інструментарію в різних сферах соціальної практики та особливості психодіагностики різних сфер особистості.

В результаті засвоєння модулю студенти повинні **вміти:**

- відбирати методи для проведення певного типу дослідження, усвідомлювати їх доцільність, обмеження та переваги; чітко визначати, які структурні компоненти особистості діагностує кожна конкретна методика;
- у процесі відбору методик для конкретного психодіагностичного обстеження, вміти визначати їх точність, надійність та валідність;
- застосовувати на практиці загальні теоретико-методологічні принципи психодіагностики; забезпечити дотримання всіх вимог до проведення психодіагностичного обстеження, запобігати помилки, які можуть бути допущені непрофесіоналами;
- самостійно вести картотеку методик, за необхідності поставити задачу програмісту;
- проводити науково-методичну роботу: чітко визначати проблему, висувати гіпотезу, проводити науковий експеримент;
- вміти правильно сформулювати та оформити психологічне заключення;
- самостійно визначати появу високої похибки в результатах, відсіювати недостовірні протоколи; використовувати прийоми та способи для запобігання можливих викривлень та отримання найбільш повної інформації;
- систематизувати та інтерпретувати діагностичні результати, робити висновки та прогнози щодо психологічного діагнозу та запобігати помилок у його встановленні;
- підбирати методики для діагностичного обстеження дітей різних вікових груп;
- встановлювати степінь розвитку психічних властивостей та процесів, їх якісний і кількісний показник;
- оволодіти методами, специфікою, особливостями психолого-педагогічної психодіагностики;

- здійснювати психодіагностику основних соціально-психологічних характеристик групи, проблем лідерства та управління з метою подальшої їх оптимізації.

Об'єм курсу «Основи психологічної діагностики» - аудиторних годин 64 годин, з них лекційний курс становить – 16 годин, семінарських та практичних занять – 48 годин, самостійна робота – 86 годин.

Засоби контролю: усне опитування, бесіда, індивідуальна робота, аналіз рефератів, дискусії, тестування, контрольні роботи.

Форма кінцевого контролю – залік

Форми навчальних занять: лекційні, практичні.

Курс «Основи психодіагностики та корекції дітей дошкільного віку» передбачає тісний зв'язок з дисциплінами: загальна, соціальна, вікова та педагогічна психологія, історія психології, психокорекція, психологія особистості.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розподіл навчального часу за модулями з деталізацією їх змісту та визначення орієнтовної кількості годин на їх вивчення

<i>Назва модулів і тем</i>		<i>лекції</i>	<i>семінарські</i>	<i>практичні</i>	<i>Самостійна робота</i>	<i>Всього</i>
Модуль 1. Основи психодіагностики як наука						
<i>Тема 1.</i>	Вступ до психодіагностики.	2	2		2	6
<i>Тема 2.</i>	Класифікація психодіагностичних методів	2	2			4
<i>Тема 3.</i>	Психометричні основи психодіагностики. Характеристика тестів.	2	2		2	6
<i>Тема 4.</i>	Проективні методики	2	2			4
Модуль 2. Психодіагностика як практична діяльність						

Тема 5.	Загальна характеристика психодіагностичної практики або практичної психодіагностики та корекції	2	2		2	6
Тема 6.	Діагностика інтелектуально-пізнавальної сфери	2	2			4
Тема 7.	Діагностика мотиваційної сфери та саморегуляції.	2	2			4
Тема 8.	Діагностика емоційно-вольової сфери особистості	2	2			4
Модуль 3. Психодіагностика особистості						
Тема 9.	Особливості застосування психодіагностичного інструментарію в умовах соціальних служб	2	2		2	6
Тема 10.	Психолого-педагогічна діагностика та корекція	2	2			4
Тема 11.	Соціально-психологічна діагностика	2	2			4
Тема 12.	Діагностика порушень розвитку та емоційно-особистісної дезадаптації	2	2			4

Загальна кількість годин	24	24		8		56

3. Зміст програми курсу «Основи психологічної діагностики»

Модуль 1. Психодіагностика як наука

Тема 1. Вступ до психодіагностики.

Предмет психодіагностики як наукового знання.

Структура, завдання та стан сучасної психодіагностики.

Елементи поняття "психодіагностика": суб'єкт, методики, взаємодія діагноста і досліджуваного, діагноз.

Завдання психодіагностики.

Основні складові теоретичної психодіагностики: предметні галузі психології, диференційна психометрика, практичні сфери застосування психологічного знання.

Практична психодіагностика. Зв'язок психодіагностики з іншими науками.

Виникнення і етапи розвитку психодіагностики. Тенденції становлення сучасних напрямів у психодіагностиці. Критика тестів. Розвиток вітчизняної психодіагностики.

Психодіагностична література: наукові повідомлення, довідково-методичні та популярні видання, інструктивні матеріали.

Професійні та популярні методики психодіагностики.

Основні поняття: психодіагностика, діагноз, диференційна психометрика, номотетичний та ідеографічний підходи в психодіагностиці, наукові повідомлення, довідково-методичні видання, інструктивні матеріали.

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Охарактеризувати основну психодіагностичну літературу.
2. Розкрити тенденції становлення сучасних напрямів у психодіагностиці.
3. Проаналізувати основні структурні елементи психодіагностики.

Теми доповідей і рефератів

1. Історія виникнення та становлення психодіагностики.
2. Психодіагностика як наука та практична діяльність.
3. Становлення вітчизняної психодіагностики.
4. Номотетичний та ідеографічний підходи в психодіагностиці.

Основна література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17.

Додаткова література: 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

Тема 2. Класифікація методів психодіагностики

Основи класифікації психодіагностичних процедур.

Класифікації методів за Й.Шванцара (за матеріалом, що використовується; за кількістю показників; тести з "правильним рішенням" і тести з можливістю різних відповідей; за психічною активністю досліджуваних).

Класифікації психодіагностичних методів за В.К.Гайде, В.П.Захаровим (за якістю; за призначенням; за матеріалом, яким оперує досліджуваний; за кількістю обстежуваних; за формою відповіді; за провідною орієнтацією; за ступенем однорідності задач; за комплексністю; за характером відповідей на задачі; за сферою прояву психічного; за характером розумових дій).

Класифікації психодіагностичних методів за О.О.Бодальовим, В.В.Столїним (за характеристикою того методичного принципу, який встановлений в основу даного прийому: об'єктивні тести, стандартизовані самозвіти, проєктивні техніки, діалогічні техніки; за мірою включеності в діагностичну процедуру самого психодіагноста: об'єктивні і діалогічні).

Основні поняття: об'єктивні тести, стандартизовані самозвіти, проєктивні техніки, діалогічні техніки, шкальні техніки, індивідуально-зорієнтовані техніки, інтроспективні та екстроспективні методи, стандартизовані та нестандартні методи, бланкові, наочні та апаратні методи, вербальні і невербальні методи, усні і письмові методи, індивідуальні і групові методи.

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Дайте оцінку класифікації психодіагностичних методів за О.О.Бодальовим, В.В.Столїним.
2. Зупиніться на одній із класифікацій психодіагностичних методів. Обґрунтуйте доцільність такої класифікації.
3. Виділіть основи класифікації психодіагностичних методів.

Теми доповідей і рефератів

1. Характеристика психодіагностичних методів за мірою включеності в діагностичну процедуру психодіагноста.
2. Характеристика психодіагностичних методів за матеріалом, яким оперує досліджуваний.
3. Підходи до класифікації психодіагностичних методів.
4. Особливості індивідуально-зорієнтованих технік в психодіагностиці.
5. Істотні відмінності стандартизованих та нестандартних методів.

Основна література: 2, 11, 16.

Додаткова література: 22, 25, 28, 40, 58, 76, 79, 82, 83, 85, 109, 119, 125, 130.

Тема 3. Психометричні основи психодіагностики. Характеристика тестів

Допсихологічні тести. Визначення поняття психологічного тесту. Переваги та проблеми використання тестового методу в психодіагностиці. Види тестів в психодіагностиці. Теорія розвитку тестів.

Психологічний тест як об'єктивне вимірювання. Умови об'єктивності. Етапи стандартизації. Норми виконання тесту.

Психометричні вимоги до методики: репрезентативність, надійність, валідність, достовірність.

Репрезентативність. Необхідність статистичного відношення репрезентативності в практичній психодіагностиці. Репрезентативність тестових норм. Тематична репрезентативність.

Надійність. Фактори надійності. Методи оцінки надійності (ретестова надійність, еквівалентна надійність, "розщиплення" тесту).

Валідність. Типи валідності. Первинна валідність: зовнішня і внутрішня.

Вторинна валідність: практична (прогностична і співпадаюча); теоретико-емпірична (валідність за об'ємом; оцінна; конструктивна).

Достовірність. Прийоми забезпечення достовірності тесту.

Основні типи даних в психодіагностиці (L-дані, Q-дані, T-дані). Рівні і шкали вимірів. Види вимірів.

Основні поняття: тести професійної придатності, тести спеціальних здібностей, тести досягнень, тести інтелекту, критеріально-орієнтовані, репрезентативність, валідність: прогностична, співпадаюча, теоретико-емпірична, оцінна, конструктивна, достовірність.

Семінарське заняття

План

1. Визначення поняття психологічного тесту. Теорія розвитку тестів.
2. Види тестів в психодіагностиці.
3. Психометричні вимоги до методики: репрезентативність, надійність, валідність, достовірність.

Теми доповідей і рефератів

1. Характеристика психодіагностичних методів за мірою включеності в діагностичну процедуру психодіагноста.
2. Характеристика психодіагностичних методів за матеріалом, яким оперує досліджуваний.
3. Підходи до класифікації психодіагностичних методів.
4. Особливості індивідуально-зорієнтованих технік в психодіагностиці.
5. Істотні відмінності стандартизованих та нестандартизованих методів. Історія виникнення та становлення психодіагностики.
2. Психодіагностика як наука та практична діяльність.
3. Становлення вітчизняної психодіагностики.
4. Номотетичний та ідеографічний підходи в психодіагностиці

Практична частина: робота з методиками

Конструювання тестів. Побудова первинної форми тесту. Оцінка об'єктивності запитань. Встановлення емпіричної валідності.

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Підібрати банк комп'ютерних тестів (тематика на вибір студента).
2. Обґрунтуйте переваги використання тестового методу в психодіагностиці.

3. Проаналізуйте проблеми використання тестового методу.

4. Обґрунтуйте, якими психометричними знаннями повинен володіти практичний психолог.

Теми доповідей і рефератів

1. Тести в шкільній психодіагностиці.
2. Західні тестологічні концепції.
3. Адаптація іноземних тестів.
4. Комп'ютерні тести в роботі соціального працівника.

Основна література: 3, 5, 9, 13.

Додаткова література: 18, 19, 24, 25, 43, 45, 50, 67, 74, 86, 111, 136, 139.

Тема 4. Проективний метод як діагностична процедура

Теоретичні джерела проективного методу: психоаналіз, холістична психологія, експериментальні дослідження New Look.

Проективний підхід до вивчення особистості: проективна психологія; проекція; контроль і когнітивний стиль; принципи, що лежать в основі проективного дослідження особистості.

Проблеми реалізації проективного підходу.

Проективні методики і дослідження позасвідомого.

Класифікація проективних методик: конститутивні, конструктивні, інтерпретативні, патаретичні, експресивні, імпресивні, адитивні.

Загальна характеристика проективних методик: особливості, що відрізняють їх від інших методик (особливості стимульного матеріалу, поставленої перед респондентом задачі, обробки і інтерпретації результатів); переваги і недоліки.

Діагностичне значення проективних методик.

Основні поняття: психоаналіз, проективний метод, проекція, когнітивний стиль, позасвідоме, стимульний матеріал, методики: конститутивні, конструктивні, інтерпретативні, патаретичні, експресивні, імпресивні, адитивні.

Семінарське заняття

План

1. Теоретичні джерела проективного методу.
2. Класифікація проективних методик.
3. Характеристики проективних методик: переваги і недоліки.

Практична частина: робота з методиками

1. Ознайомлення з методикою "Неіснуюча тварина".
2. Ознайомлення з методикою "Незакінчені речення".
3. Ознайомлення з методикою "Дім-дерево-людина".

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Проблеми психометричної розробки проективних методик.
2. Провести діагностичне дослідження особистості за допомогою проективної методики.

Теми доповідей і рефератів

1. Малюнок як засіб психологічного аналізу.
2. Дослідження особистості в клінічній психології.
3. Графічні методи в практичній психодіагностиці.
4. Піктограма як метод вивчення особистості.

Основна література: 2, 6, 8, 10.

Додаткова література: 30, 41, 53, 77, 78, 91, 108, 109, 116, 118.

Форми контролю: перевірка рефератів, аналіз банку методик студентів та обмін матеріалами, тестування, контрольна робота.

Модуль 2. Психодіагностика як практична діяльність

Тема 5. Загальна характеристика психодіагностичної практики або практичної психодіагностики та корекції

Задачі практичної психодіагностики. Практична психодіагностика в різних сферах соціальної практики: профвідбір і профорієнтація, прогнозування соціальної поведінки, оптимізація навчання і виховання, консультативна допомога, психокорекція.

Ситуації психодіагностики: ситуація клієнта; ситуація експертизи; ситуації, обумовлені використанням психодіагностичних даних.

Нормативні положення до використання психодіагностичних методик.

Основні поняття: професійно-етичні принципи в психодіагностиці, етична і юридична відповідність.

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Описати модель фахівця-психодіагноста.
2. Описати основні ситуації психодіагностики.
3. Розкрити завдання психодіагностики в різних сферах соціальної практики.

Теми доповідей і рефератів

1. Загальна характеристика практичної психодіагностики.
2. Професійно-етичні принципи в психодіагностиці.
3. Особливості психодіагностики в різних сферах соціальної практики.
4. Психодіагностика в психоконсультативній практиці.
5. Використання методів психодіагностики в психотерапевтичній допомозі.

Основна література: 1, 8, 12.

Додаткова література: 44, 57, 60, 82, 94.

Тема 6. Діагностика інтелектуально-пізнавальної сфери особистості

Поняття «інтелект». Інтелект, спадковість, соціальне середовище.

Функції інтелекту. Особистість і інтелект.

Теорії структури інтелекту. Структура інтелекту за Дж. Гільфордом. Роботи Айзенка.

Позиція визначення інтелекту Ч.Спірмена.

Позиція Л.Терстоуна.

Інтелект людини за Р.Мейлі (логічно-формальний, наочно-конкретний, аналітично-рецептивний, комбінаторно-творчий, сприйнятливо-тонкий, загострено-спрямований).

Найбільш відомі методики діагностики інтелекту. Шкала тестів вивчення розумового розвитку А. Біне Сімона. Тести інтелекту Векслера.

Психометричні методи виміру інтелекту, їх діагностичне значення.

Оцінка інтелекту. Коефіцієнт інтелекту.

Психодіагностика здібностей. Об'єкт і методи. Тест Амтхауера. Тест «Штур». Сфери застосування тестів здібностей.

Параметри творчої обдарованості.

Діагностика креативності.

Діагностика пізнавальної сфери особистості (індивідуальні якості, перцептивні, мнемічні, імаженативні, атенційні здібності, розумовий розвиток).

Основні поняття: інтелект, спадковість, соціальне середовище, коефіцієнт інтелекту, структура інтелекту, тести інтелекту, діагностика креативності, діагностика пізнавальної сфери, тест Амтхауера, тест «Штрр», Шкала тестів вивчення розумового розвитку А. Біне Сімона. інтелект людини: логічно-формальний, наочно-конкретний, аналітично-рецептивний, комбінаторно-творчий, сприйнятливо-тонкий, загострено-спрямований.

Семінарське заняття

План

1. Поняття «інтелект» та його структура у різних психологічних теоріях.
2. Характеристика найбільш відомих методик діагностики інтелекту.
3. Діагностика креативності.

Практична частина: робота з методиками:

1. Ознайомлення з шкільним тестом розумового розвитку (ШТРР)
2. Ознайомлення з тестом Векслера.
3. Ознайомлення з тестом Г. Айзенка. комп'ютерний варіант.
4. Ознайомлення з тестом Е. Торенса.

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Провести дослідження молодшого школяра за допомогою Шкали тестів вивчення розумового розвитку А. Біне Сімона, тесту Векслера, проаналізувати результати.
2. Проаналізувати тест креативності Торранса, дати йому оцінку.
3. Самостійне опрацювання тесту: рівень персональних досягнень (Вандерлік В.Ф.)
4. Прогресивні матриці Равена. Аналіз методики з наступним груповим обговоренням.

Теми доповідей і рефератів

1. Інтелект як психічна реальність.
2. Діагностика інтелекту методом малюнквого тесту.
3. Нетрадиційні методи оцінки якості знань школярів.
4. Діагностика інтелектуального розвитку дошкільників.
5. Діагностика пізнавальної сфери молодшого школяра.
6. Діагностика особливостей мислення підлітка.

7. Альтернативні підходи до діагностики інтелектуально-пізнавальної сфери особистості.

8. Діагностика інтелектуально-пізнавальної сфери особистості і профорієнтація.

Основна література: 2, 3, 7, 19.

Додаткова література: 20, 21, 24, 32, 33, 52, 64, 69, 81, 85, 89, 106, 107, 121, 128.

Тема 7. Діагностика мотиваційної сфери та спрямованості особистості

Концептуальний опис мотиваційної сфери особистості. Різні схеми аналізу мотивації.

Мотив і мотивація. Моделі мотивації: змістовні та процесуальні.

Мотиви і потреби.

Індикатори мотивації. Операційні індикатори, що опосередковують процеси, та критерії мотивації.

Основні підходи до класифікації мотивів діяльності.

Проективні методи діагностики потреб та мотивів. Малюнковий тест фрустрації Розенцвейга. Методика мотиваційної індукції Ж.Ньютена.

Вимірювання мотивації досягнення. Опитувальник для вимірювання потреби в досягненні. Тест-питальник А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення: мотив прагнення до успіху і мотив уникнення невдачі (запропонована М.Ш. Магомед-Бміновим).

Шкала оцінки мотивації схвалення (Д.Крауна, Д.Маслоу).

Основні поняття: мотив, мотивація, змістовні та процесуальні моделі мотивації, операційні індикатори мотивації, потреби, малюнковий тест, мотивація досягнення, тест гумористичних фраз, мотив прагнення до успіху, мотив уникнення невдачі, рівень домагань, методика мотиваційної індукції.

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Робота з методикою В.К.Гербачевського та методикою "Моторна проба Шварцландера", спрямованими на визначення рівня домагань.
2. Ознайомлення з тестом-питальником А.Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення (запропонованим М.Ш.Магомед-Бміновим).
3. Робота з методикою мотиваційної індукції Ж.Ньютена.
4. Провести дослідження в студентській аудиторії за допомогою методики діагностика ціннісних орієнтацій (М.Рокича). Проаналізувати результати, написати висновки.
5. Ознайомитися з шкалою оцінки мотивації схвалення (Д.Крауна, Д.Маслоу). Провести дослідження, проаналізувати результати.

Теми доповідей і рефератів

1. Проблеми діагностики мотиваційної сфери дитини.
2. Характеристика індикаторів мотивації.
3. Поняття мотивація досягнення, її діагностика.
4. мотивації учбової діяльності школярів.

Основна література: 2, 6, 10, 14.

Додаткова література: 38, 65, 84, 105, 123.

Тема 8. Діагностика емоційно-вольової сфери особистості

Емоційна індивідуальність особистості: динамічні особливості почуттів, емоційні риси характеру, загальна емоційна спрямованість особистості. Діагностика емоційних властивостей особистості. Емоційні риси характеру. Діагностика емпатійності, тип темпераменту.

Діагностика емоційних станів особистості. Методика Спілбергера, Ханіна (діагностика ситуативної та особистісної тривожності). Методика Філліпса, вивчення тривоги у дитинстві за В. Тейлором.

Діагностика емоційної спрямованості особистості. Типи загальної емоційної спрямованості (альтруїстичний, комунікативний, праксичний, гностичний, романтичний, пугнічний, естетичний, глоричний, акізитивний, гедонічний).

Стрес, види стресів, динаміка стресового стану, індивідуальний сценарій стресової поведінки. Діагностика вольової сфери особистості.

Основні поняття: емоційна індивідуальність особистості, динамічні особливості почуттів, емоційна емпатійність, емоційна спрямованість особистості, типи емоційної спрямованості: альтруїстичний, комунікативний, праксичний, гностичний, романтичний, пугнічний, естетичний, глоричний, акізитивний, гедонічний.

Семінарське заняття

План

1. Емоційно-вольова індивідуальність особистості.
2. Діагностика емоційних станів та властивостей особистості.
3. Діагностика особливостей розвитку волі особистості.

Практична частина: робота з методиками

1. Ознайомлення з методикою самооцінки особистісної та ситуативної тривожності Ч.Спілбергера.
2. Практична робота з опитувальником ЕРІ (Г. Айзенка).
3. Ознайомлення з методикою діагностики емпатійності.

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Охарактеризувати ігрові методики для діагностики властивостей темпераменту.
2. Провести самостійне дослідження особливостей діагностики шкільної тривожності учня за допомогою методики Філліпса.
3. Підібрати банк методик для діагностики емоційних станів.

Теми доповідей і рефератів

1. Діагностика агресивності. Характеристика методів.
2. Діагностика вольових якостей особистості.
3. Ситуативна та особистісна тривожність. Специфіка діагностики.
4. Діагностика емоційної спрямованості особистості. Особливості використання методики Б.І.Додонова.
5. Основні труднощі при діагностиці емоційної сфери особистості.

Основна література: 6, 8, 9.

Додаткова література: 24, 55, 57, 107, 108, 133.

Модуль 3 Тема 9. Особливості застосування психодіагностичного інструментарію в умовах соціальних служб

Основні тенденції розвитку психодіагностики в школі та інших закладах освіти. Основні напрямки психодіагностики в навчальних закладах. Індивідуальна та групова діагностична робота (за запитом адміністрації, викладачів, дітей, батьків). Комп'ютерна психодіагностика у вищих навчальних закладах.

Сім'я як об'єкт психологічної діагностики: діагностика узгодженості сімейних цінностей і рольових установок в подружній парі, діагностика міжособистісних відносин в подружніх парах, задоволеності шлюбом, психологічного клімату в сім'ї, ставлення батьків до дітей. Використання тесту Лірі в практичній роботі психолога служби знайомств.

Основні поняття: Індивідуальна та групова діагностична робота, комп'ютерна психодіагностика, професійна психодіагностика, концепція профорієнтації, диференційно-діагностичний опитувальник, карта інтересів, діагностика узгодженості сімейних цінностей, задоволеність шлюбом.

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Охарактеризуйте специфіку групової психодіагностичної роботи.
2. Розкрити специфіку використання психодіагностичного інструментарію в умовах соціальних служб.

Теми доповідей і рефератів

1. Характеристика основних напрямків психодіагностичної роботи шкільного психолога.
2. Особливості психодіагностики в дошкільних закладах.
3. Сім'я як об'єкт психологічної діагностики.
4. Характеристика професійної психодіагностики.
5. Специфіка психодіагностичної роботи з різними віковими категоріями.

Основна література: 3, 4, 16.

Додаткова література: , 24, 51, 61, 65, 76, 79, 83, 87, 104, 105, 107.

Тема 10. Психолого-педагогічна діагностика та корекція

Психолого-педагогічні завдання шкільної психологічної служби.

Психодіагностичне обслуговування виховання: діагностика особистісних якостей учнів, діагностика поведінки та стосунків тощо.

Психодіагностика та освіта: діагностика готовності до школі; діагностика рівня сформованості навчальної діяльності учнів; діагностика обдарованості і здібностей; діагностика розумового розвитку та успішності; оперативне тестування-знань.

Діагностика в дошкільному віці. Особливості завдань для психолого-педагогічного обстеження дітей 3-5 та 5-7 років.

Програма вивчення учнів молодшого шкільного віку. Специфіка завдань для психолого-педагогічного обстеження учнів 1 – 4-х класів. Вивчення особливостей адаптації першокласників до школи. Вивчення причин дезадаптації. Діагностика сформованості в учнів третіх класів

основних новоутворень віку та готовності до переходу в середню школу. Діагностична робота психолога з педагогічним колективом. Діагностика взаємовідносин учнів з батьками. Використання проєктивних методик.

Основні поняття: шкільна психологічна служба, оперативна та тривала психодіагностика, діагностика готовності до школі, корекція, діагностика рівня сформованості навчальної діяльності учнів, діагностика обдарованості і здібностей, діагностика розумового розвитку та успішності, оперативне тестування-знань, адаптації першокласників до школи, основні новоутворення віку, психодіагностики пізнавальних процесів.

Семінарське заняття

План

1. Оперативна та тривала психодіагностика в реалізації завдань шкільної психологічної служби.
2. Діагностика в дошкільному віці.
3. Програма вивчення учнів молодшого шкільного віку.

Практична частина: робота з методиками

1. Ознайомлення з тестом «Здатність до навчання в школі» (Г.Віцлака) та тестом шкільної зрілості (Керна-Йірасіка).
3. Робота з методикою «ДДО» та методикою «Карта інтересів».

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Тенденції розвитку шкільної психодіагностики.
2. Скласти програму молодшого школяра.
3. На основі результатів психодіагностичного обстеження учня скласти його психологічну характеристику.
4. Підібрати банк методик для діагностики сім'ї і сімейного виховання.

Теми доповідей і рефератів

1. Психологічна діагностика дитячого розвитку, методи дослідження.
2. Психологічна характеристика учня як особистості.
3. Психологічна діагностика і індивідуально-диференційований підхід до учнів.
4. Особливості професійної психодіагностики.
5. Діагностика готовності дитини до навчання в школі.
6. Характеристика методів дослідження сформованості учбової діяльності молодших школярів.
7. Діагностична робота психолога з педагогічним колективом.
8. Діагностика і розвиток компетентності вчителя в спілкуванні.
9. Діагностика ставлення батьків до дітей.

Основна література: 4,6, 8, 16.

Додаткова література: 22, 32, 47, 49. 51, 52, 57, 65, 68, 85, 88, 105, 106, 114.

Тема 11. Соціально-психологічна діагностика

Мала соціальна група, її динаміка та види. Основні системи відносин в малій соціальній групі. Структура взаємодії та спілкування людей.

Систематика методик психодіагностики міжособистісних відносин (на основі об'єкта, на основі задач дослідження, на основі структурних особливостей методик, що використовуються, на основі відправної позиції вивчення динаміки відносин).

Методики непрямой оцінки міжособистісних взаємин. Методики спостереження і експертної оцінки інтерпретації. Ситуаційний тест. Методики дослідження суб'єктивного відображення міжособистісних відносин.

Особистість в системі міжособистісних відносин. Соціометричне вимірювання. Аутосоціометричні методи (варіант для дошкільників, для молодших школярів). Ретроспективна аутосоціометрія. Референтометрія.

Діагностика рівня розвитку групи як колективу. Вивчення ціннісно-орієнтовної єдності.

Основні поняття: мала соціальна група, колектив, взаємодія, спілкування, потреба в спілкуванні, комунікативні і організаторські уміння, конфлікт, методики непрямой оцінки міжособистісних взаємин, методика експертної оцінки, ситуаційний тест, соціометричне вимірювання, аутосоціометричні методи, ретроспективна аутосоціометрія, референтометрія, ціннісно-орієнтовна єдність групи, соціально-психологічний клімат групи, соціонічні тести, лідерство.

Семінарське заняття

План

1. Методи вивчення міжособистісних відносин. Поняття соціометрії, референтометрії.
2. Характеристика діагностики міжособистісних відносин в подружніх парах.
3. Експертна оцінка психологічних характеристик керівника.
4. Опитувальники комунікабельності.

Практична частина заняття: робота з методиками

1. Ознайомлення з методикою діагностики міжособистісних відносин (Т.Лірі).
2. Вивчення тесту-опитувальника задоволеності шлюбом.
3. Робота з тестом К.Томаса.

Завдання для самостійної роботи студентів:

4. Провести соціометричне дослідження з наступним його аналізом.
5. Скласти характеристику учнівського колективу на основі результатів його діагностики.
6. Підібрати банк методик для діагностики міжособистісних відносин в учнівському колективі.

Теми доповідей і рефератів

1. Діагностика психологічного статусу особистості в малій соціальній групі.
2. Вивчення привабливості роботи як показника соціально-психологічного клімату.
3. Вивчення особистості школяра в учнівському класі.

4. Методи діагностики рівня розвитку групи як колективу.
5. Експертна оцінка психологічних характеристик особистості керівника.
6. Соціоніка. Особливості діагностики соціонічних типів.

Основна література: 1, 2, 6, 9, 17.

Додаткова література: 18, 22, 24, 26, 40, 62, 66, 68, 70, 77, 79, 80, 83, 90, 102, 103, 112, 115, 119, 126, 139.

Тема 12. Діагностика порушень розвитку та емоційно-особистісної дезадаптації

Закономірності розвитку. Поняття порушень розвитку. Частковий та загальний характер порушень розвитку. Структура первинного і вторинного дефекту.

Діагностика порушень розвитку дитини. Поняття ЗПР. Принцип психолого-педагогічної діагностики ЗПР. Основні діагностичні показники.

Діагностика чинників емоційно-особистісної дезадаптації.

Дисгармонічний психічний розвиток. Психопатія. Невропатія, неврози. Дослідження особистості за допомогою модифікованої форми В опитувальника FPI.

Дослідження особливостей стресових станів, агресивності, рівня тривожності. Оцінка нервово-психічного напруження, астенії, зниженого настрою. Діагностика агресивності. Карта спостережень. Проективні методики (малюнок неіснуючої тварини, тест руки, кінетичний малюнок сім'ї). Методика Басса-Дарки. Діагностика недоліків та порушень в поведінці.

Основні поняття: порушення розвитку, первинний і вторинний дефект, діагностичні показники затримки психічного розвитку, емоційно-особистісної дезадаптація, дисгармонічний психічний розвиток, психопатія, невропатія, неврози, агресивність, рівень тривожності, нервово-психічне напруження, астенія, карта спостережень, тест руки, кінетичний малюнок сім'ї.

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Підібрати методики для діагностики агресивності.
2. Провести психодіагностичне обстеження дитини за картою спостереження
3. Виділіть основні психодіагностичні показники затримки психічного розвитку дитини.

Теми доповідей і рефератів

1. Особливості діагностики дітей із порушеннями у розвитку.
2. Важка дитина. Психодіагностична робота психолога з важкими дітьми.
3. Діагностика чинників емоційно-особистісної дезадаптації.
4. Діагностика порушень мислення.
5. Характеристика методів діагностики нервово-психічної напруги, астенії, зниженого настрою.
6. Затримка психічного розвитку дитини, основні причини, методи діагностики.

Основна література: 2, 3, 8, 14, 15.

Додаткова література: 63, 72, 89, 109, 114, 118, 121, 123, 131, 132.

Форми модульного контролю: перевірка складеного студентами плану роботи психолога-психодіагноста в середній загальноосвітній школі, аналіз рефератів, проведення залікового психодіагностичного заняття, колоквиум.

Питання до іститу

1. Історія виникнення та становлення психодіагностики.
2. Психодіагностика як наука та практична діяльність.
3. Становлення вітчизняної психодіагностики.
4. Номотетичний та ідеографічний підходи в психодіагностиці.
5. Дайте оцінку класифікації психодіагностичних методів за О.О.Бодальовим, В.В.Столїним.
6. Виділіть основи класифікації психодіагностичних методів.
7. Визначення поняття психологічного тесту. Теорія розвитку тестів.
8. Види тестів в психодіагностиці.
9. Психометричні вимоги до методик: репрезентативність, надійність, валідність, достовірність.
10. Класифікація проєктивних методик.
11. Характеристики проєктивних методик: переваги і недоліки. Описати модель фахівця-психодіагноста.
12. Описати основні ситуації психодіагностики.
13. Розкрити завдання психодіагностики в різних сферах соціальної практики.
14. Професійно-етичні принципи в психодіагностиці.
15. Використання методів психодіагностики в психотерапевтичній допомозі.
16. Поняття «інтелект» та його структура у різних психологічних теоріях. Методики діагностики інтелекту.
17. Обдарованість як психолого-педагогічний феномен. Методики діагностики обдарованості.
18. Емоції і воля. Діагностика емоційних станів та вольових якостей особистості.
19. Специфіка психодіагностичної роботи з різними віковими категоріями.
20. Методи вивчення міжособистісних відносин. Поняття соціометрії, референтометрії.
21. Характеристики психодіагностичних методик щодо вибірки, надійності, валідності та репрезентативності.
22. Вимоги до проведення діагностичного дослідження. Його основні етапи.
23. Принципи діагностики. Основні види психолого-педагогічної діагностики.
24. Психодіагностика дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

25. Побудова програми психодіагностичного дослідження (гіпотези, завдання). Основні помилки діагностичного процесу.
26. Особливості психодіагностики в дошкільних закладах.
27. Сім'я як об'єкт психологічної діагностики.
28. Характеристика професійної психодіагностики.
29. Психокорекція. Педагогічна корекція. Консультування. Психотерапія.
30. Психологічна діагностика дитячого розвитку, методи дослідження.
31. Психологічна діагностика і індивідуально-диференційований підхід до учнів.

Рекомендована література

Основна

1. Абрамова Г.С. Введение в практическую психологию. – М., 1994. – 237с.
2. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психологической диагностике. – Киев, 1989. – 207 с.
3. Бурлачук Л.Ф., Савченко Е.П. Психодиагностика (психодиагностический инструментарий и его применение в условиях социальных служб). – Киев, 1995. – 100 с.
4. Кулагин Б.В. Основы профессиональной психодиагностики. – Л., 1984. – 216 с.
5. Мельников В.М., Ямпольский Л.Т. Введение в экспериментальную психологию личности. – М.: Просвещение, 1985. – 319 с.
6. Немов Р.С. Психология: Учеб для студ-ов пед. вузов: В 3 кн. – Кн. 3: Экспериментальная педагогическая психология и психодиагностика. – 1985. – 512 с.
7. Общая психодиагностика / Под ред. А.А. Бодалева и В.В. Столина. – М, 1988. – 304 с.
8. Овчарова Р. В. Справочная книга школьного психолога – М., 1993. – 256 с.
9. Практикум по экспериментальной и прикладной психологии / Под ред. А. А. Крылова. – Л., 1990. – 272 с.
10. Практикум по психодиагностике. Диагностика мотивации и саморегуляции – М., 1990. – 160 с.
11. Практикум по психодиагностике: Конкретные психодиагностические методики – М., 1989. – 176 с.
12. Практикум по психодиагностике. Прикладная психодиагностика / И.Ю.Беляева и др. – М., Изд-во МГУ, 1992. – 116 с.
13. Психодиагностика: теория и практика / Общ.ред. Н.Ф.Талызиной – М., 1986. – 207 с.
14. Психологическая диагностика: Проблемы исследования/ Под ред. К.М Гуревича. – М., 1981. – 232 с.
15. Психологическая диагностика: Учеб.пособие / К.М.Гуревич, М.К. Акимова, Г.А.Берулава и др. – Бийск, 1993. – 324 с.

16. Шевандрин Н.И. Применение методов психодиагностики в педагогической практике. – Ч. 1: Основы общей психодиагностики. – Ростов-на-Дону, 1985. – 420 с.

17. Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности. – М.: Гуманит. изд. центра ВЛАДОС, 1998. – 420 с.

Додаткова

18. Аванесов В.С. Тесты в социологическом исследовании. – М., 1982. – 189 с.

19. Аверина И.О., Щенбланова Е.И., Перист К.Е. Адаптация мюнхенских тестов познавательных способностей для одаренных учащихся // Вопр. психологии. – 1991. – № 5 – С.136-139.

20. Айзенк Г.Ю. Проверьте свои способности / Пер.с англ. – М.: Педагогика-Пресс, 1992. – 176 с.

21. Акимова М.К., Борисова Е.М., Гуревич К.М., Козлова В.Т., Логинова Г.П. Руководство к применению теста структуры интеллекта Рудольфа Амтхауэра. – Обнинск, 1993.

22. Активные методы в работе психолога: Сб. науч. тр. / Отв. ред. И.В. Дубровина. – М. – 165 с.

23. Алексеев А.А., Громова Л.А. Психогеометрия для менеджеров. – Л., 1991. – 164 с.

24. Альманах психологических тестов. – М.: "КСП", 1995. – 400 с.

25. Анастаси А. Психологическое тестирование: В 2 кн. — Кн. 1. – М., 1982. – 320 с.; Кн. 2. – 336 с.

26. Андреева Г.М., Богомолова Н.Н., Петровская А.А. Социальная психология на западе (теоретические направления). – М.: Изд-во МГУ, 1975. С. 190 (тест "Кто Я?").

27. Ануфриев А.Ф. Психологический диагноз: система основных понятий. – М., 1995. – 160 с.

28. Бурмистров Й.В., Шмелев А.Г. Комплекс игровых методик для диагностики свойств темперамента // В кн.: Практикум по психодиагностике. Прикладная психодиагностика. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1992, – С. 76-83.

29. Вилюнас В.К. Психология потребностей: шаги к реальности // Вопросы психологии, 1985. – № 2.

30. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 288 с.

31. Волков И.П. Социометрические методы в социально-психологических исследованиях. – Л., 1970. – 88 с.

32. Воронин А.Н. Диагностика невербальной проективности (краткий вариант теста Торренса) // Психологическое обозрение. – 1995. – № 1. – С. 31-33, 75-87.

33. Ганзен В.А., Балин В.Д. Теория и методология психологического исследования. – СПб РИО, СПб ГУ, 1991. – 75 с.

34. Гильбух Ю.З. Актуальные вопросы валидации психологических тестов / Вопросы психологии, N 5. – М.: Педагогика, 1978. – С. 108-118.

35. Гласе Дж., Стенли Дж. Статистические методы в педагогике и психологии. – М., 2006 – 495 с.
36. Зейгарник Б.В., Братусь Б.С. Очерки по психологии аномального развития личности. – М., 1980. – 168 с.
37. Зиверт Х. Ваш коэффициент интеллекта. Тесты. – 2-е изд. / Пер. с нем. – М.: АО "Интерэксперт", 1999. – 143 с.
38. Икгенкамп К. Педагогическая диагностика. – М., 1991. – 240 с.
39. Интерпретация и анализ данных в социологических исследованиях / Отв. ред. В.Г. Андреенков, Ю.Н. Толстова. – М., 1987. – 255 с.
40. Клайн П. Справочное руководство по конструированию тестов. – Киев, 1994. – 283 с.
41. Кумков Л.В. Психологическое исследование: Методические рекомендации по проведению. – СПб., 1994. – 119 с.
42. Леонгард К. Акцентуации личности. – Киев, 2001 – 392 с.
43. Леонтьев Д.А. Методика изучения ценностных ориентации. – М., 1992. – 17 с.
44. Леонтьев Д.А. Тест смысло-жизненных ориентации(СЖО). – М., 1992. – 16 с.
45. Мейли Р. Структура личности // Экспериментальная психология / Под ред. П.Фресса и Ж.Пиаже. – М., 1975. – Вып. 5. – 284 с.
46. Методики изучения интеллекта. 4.1 / И.Н.Агафонова и др. – СПб: Гор.институт усовершенствования учителей, Кафедра педагогики и психологии, 1991. – 221 с.
47. Методы и технические средства психологической диагностики // Тез науч.сообщ. Всесоюз.конф. / Отв. ред. Ю.М.Забродин, В.В.Плотников. – Орел: ВНИИ охраны труда, 2008. – 175 с.
48. Одаренные дети / Общ. ред. Г.В.Бурменской и В.М.Слущко. – М., 1991. – 376 с.
49. Панасюк А.Ю. Адаптированный вариант методики Д. Векслера. – М., 1993. – 79 с.
50. Пантелеев С.Р. Методика исследования самоотношения. – М., 1993. – 32 с.
51. Практикум з психодіагностики / Укладачі: Музика О.О., Остринська В.М., Остринський В.В. – 2-е вид., виправлене та доповнене. – Житомирський державний пед. ун-т ім. Івана Франка, 2000. – 160 с.
52. Практикум по экспериментальной психосемантике: тезаурус личностных черт. – М., 1998. – 208 с.
53. Практикум по общей и экспериментальной психологии / В.Д. Белин, В.К. Гайда, В.А. Ганзен и др.; Под общ. ред. А.А. Крылова. – Л., 1997. – 256 с.
54. Практикум по психодиагностике: Психодиагностические материалы. – М., 1988. – 141 с.
55. Практична психологія. Методи вивчення особистості / С.І. Болтівець, Н.А. Бастуй та інші. Вип. 1. – Суми: Мрія, 2002. – С. 141-162.
56. Психологические исследования социального развития личности. – М., 1991. – 231 с.

57. Психологический статус личности в различных социальных условиях: диагностика и коррекция / Межвузовский сборник // Под ред. В.С.Мухиной. – М.: Прометей, 1992. – 198 с.
58. Психология личности: тесты, опросники, методики / Авт. сост Н.В.Киршева и Н.В.Рябчикова. – М., 1995. – 220 с.
59. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании. – М., 1995. – 529 с.
60. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии. – СПб.: ООО "Речь", 2000. – 350 с.
61. Скребец В.А. Психологическая диагностика: Учеб. пособие. – Киев: МАУП, 2009. – 120 с.
62. Смирнов М.И. Психологические проблемы личности школьника I ее формирования: Учеб. пособие. – Киров, 1990. – 75 с.
63. Собчик Л.Н. Диагностика межличностных отношений: модифицированный вариант интерперсональной диагностики Т. Лири. – 1990. – 48 с.
64. Собчик Л.Н. Пособие по применению психологической методики ММРІ. – М. Б., 1991 – 63 с.
65. Социально-психологические методы практической работы в коллективе: диагностика и воздействие / Отв. ред. А.Л. Журавлев, В.А. Хашенко. – М., 2000. – 205 с.
67. Ямпольский Л.Т. Введение в экспериментальную психологию личности. – М., 1995. – 319 с.